

POSTANOWIENIE

29 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska (sprawozdawca)

SSN Maciej Kowalski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 29 października 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej A. w K.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie

z 26 maja 2021 r., II Cz 130/21,

w sprawie z wniosku J.M.1

z udziałem J.M.2, K.P., A. w K., Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta K., M.W.,
P.W. i A.W.

o zasiedzenie,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Krakowie do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Marcin Łochowski

Maciej Kowalski

(r.n.)

UZASADNIENIE

Przed Sądem Rejonowym dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie pod sygn. akt I Ns
1009/15/K, toczyła się z wniosku J.M.1 sprawa
o stwierdzenie zasiedzenia przez nią nieruchomości w postaci działek nr [...]1., [...]2., [...]3.,
[...]4. i [...]5. z dniem 23 czerwca 1981 r., ewentualnie przez A.

w K. z dniem 23 czerwca 2001 r. w złej wierze, ewentualnie przez Skarb Państwa - Prezydenta Miasta K. w tej samej dacie również w złej wierze (k. 2-6 akt I Ns 1009/15/K).

Dnia 6 października 2016 r. wnioskodawczyni cofnęła wniosek o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości na jej rzecz. Jednocześnie podtrzymała wniosek w pozostałym zakresie.

Postanowieniem z 27 kwietnia 2017 r. Sąd Rejonowy umorzył postępowanie w zakresie żądania stwierdzenia zasiedzenia na rzecz wnioskodawczyni oraz oddalił wniosek w pozostałym zakresie (k. 381 akt I Ns 1009/15/K). Do postanowienia nie sporządzono uzasadnienia. Pismem z 11 maja 2018 r. poinformowano uczestników o możliwości wniesienia apelacji mimo niemożności sporządzenia uzasadnienia, oraz że 14-dniowy termin do wniesienia apelacji rozpoczyna się z chwilą doręczenia pisma; żaden z uczestników nie wniósł apelacji.

J.M.1. 27 lipca 2018 r. złożyła ponownie wniosek o stwierdzenie zasiedzenia działek o numerach [...]1., [...]2., [...]3., [...]4. i [...]5. przez A.

Postanowieniem z 5 października 2020 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa- Krowodrzy w Krakowie odrzucił ten wniosek oraz odrzucił wniosek J.M.2 z 11 października 2018 r. o zasiedzenie tych samych działek przez Skarb Państwa - Prezydenta Miasta K.

W uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia Sąd pierwszej instancji przytoczył treść art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., jednocześnie wskazując, że między wnioskami J.M.1. z 27 lipca 2018 r. o stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie nieruchomości przez A. oraz z 12 maja 2015 r., I Ns 1009/15/K, występuje tożsamość stron, podstawy faktycznej oraz podstawy prawnej. Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że sprawa I Ns 1009/15/K została już prawomocnie rozstrzygnięta, w konsekwencji ponowny wniosek podlega odrzuceniu z powodu powagi rzeczy osądzonej.

Zażalenie na to postanowienie wniósł 14 stycznia 2021 r. uczestnik - A. Powołując się m.in. na art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucił brak ustalenia granic powagi rzeczy osądzonej, błędne utożsamienie podstawy faktycznej żądania wniosku z podstawą sporu, na którą składają się twierdzenia wnioskodawcy oraz twierdzenia i zarzuty uczestników, co skutkowało błędnym uznaniem, że w sprawie występuje powaga rzeczy

osądzonej; brak ustalenia podstawy sporu w sprawie I Ns 1009/15/K, błędne przyjęcie, że występuje tożsamość sporu w sprawie niniejszej z podstawą sporu w ww. sprawie; odrzucenie wniosku o zasiedzenie złożonego przez J.M.2, mimo że w sprawie nie było możliwe stwierdzenie, iż zachodzi powaga rzeczy osądzonej, ponieważ w zakresie wniosku J.M.2 nie występowała tożsamość podstawy sporu w sprawie niniejszej oraz w sprawie I Ns 1009/15/K.

Postanowieniem z 26 maja 2021 r. Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił zażalenie oraz orzekł o kosztach postępowania. W uzasadnieniu Sąd drugiej instancji wskazał, że przewidziana w art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. podstawa odrzucenia pozwu z powodu prawomocnego osądzenia roszczenia uprzednio wydanym orzeczeniem ma zastosowanie także, w myśl art. 13 § 2 k.p.c., do postanowień orzekających co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym. W stosunku do nowego wniosku, złożonego po uprawomocnieniu się postanowienia oddalającego pierwszy wniosek, może dojść do odrzucenia po stwierdzeniu braku podstaw do uznania, że doszło do zmiany okoliczności, na których było oparte pierwsze orzeczenie. Drugi wniosek J.M.1, złożony 27 lipca 2018 r., obejmował żądanie stwierdzenia zasiedzenia tej samej nieruchomości.

Sąd drugiej instancji uznał, że w sprawie nie zostały podniesione przez wnioskodawczynię jakiegokolwiek nowe okoliczności, które zaistniały po zakończeniu postępowania w sprawie I Ns 1009/15/K. Takich nowych okoliczności nie wskazywał także uczestnik A., a wręcz przeciwnie, sam w odpowiedzi na wniosek domagał się jego odrzucenia (k. 41-58) z tych samych przyczyn, które stały się podstawą przyjętą przez Sąd pierwszej instancji. Obecna argumentacja skarżącego jest jedynie nieuzasadnioną polemiką z rozważaniami Sądu pierwszej instancji. Wbrew twierdzeniu skarżącego, niesporządzenie pisemnego uzasadnienia w sprawie I Ns 1009/15/K nie ma wpływu na możliwość określenia granic powagi rzeczy osądzonej, bowiem powagą rzeczy osądzonej objęte jest jedynie samo rozstrzygnięcie zawarte w sentencji, a nie motywy rozstrzygnięcia podane w uzasadnieniu wyroku, które mogą tylko służyć do wykładni granic powagi rzeczy osądzonej rozstrzygnięcia, gdy sama treść sentencji pod tym względem nie jest wystarczająca (wyrok SN z 4 października 1963 r., I PR 470/63). W sprawie I Ns 1009/15/K przedmiot postępowania oraz zakres jak również tożsamość zgłoszonych

żądań nie budziła wątpliwości. Jeśli nawet podstawą oddalenia przez Sąd wniosku w sprawie I Ns 1009/15/K było przyjęcie braku legitymacji czynnej po stronie wnioskodawczynie, to w niniejszej sprawie wnioskodawczynie nie wykazuje swojej legitymacji jakimkolwiek dowodem, dotyczącym okoliczności zaistniałej po zakończeniu wskazanego postępowania.

Okoliczności powołane przez uczestnika w zażaleniu i oparte na nich zarzuty oraz wypływające z nich wnioski istniały i dały się sformułować w trakcie postępowania w sprawie I Ns 1009/15/K. Postanowienie z 27 kwietnia 2017 r. nie zostało jednak zaskarżone apelacją; w konsekwencji niedopuszczalne jest ich uwzględnienie w obecnej sprawie.

Zdaniem Sądu Okręgowego, w istocie skarżący uczestnik domaga się ponownego rozpoznania sprawy o zasiedzenie, opartej na tych samych przesłankach jak w poprzednim postępowaniu. Działanie takie jest jednak niedopuszczalne w świetle art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 523 k.p.c., skoro uczestnik nie wskazuje, aby po dacie uprawomocnienia się postanowienia z 27 kwietnia 2017 r., I Ns 1009/15/K, oddalającego wniosek, nastąpiła jakakolwiek zmiana okoliczności, które były już badane lub powinny i mogły być badane w dacie orzekania w tamtym postępowaniu. Analiza podstawy faktycznej postanowienia z 27 kwietnia 2017 r. i okoliczności faktycznych przytoczonych w ponownym wniosku z 27 lipca 2018 r. pokazuje, że w obecnym wniosku zostały powołane te same okoliczności, które były podstawą faktyczną prawomocnego postanowienia.

Skargę kasacyjną od postanowienia wniosła A., zaskarżając je w całości. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucono naruszenie:

1. art. 397 § 3 w zw. z art. 385 w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 365 w zw. z art. 366 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez oddalenie zażalenia na postanowienie o odrzuceniu wniosku o stwierdzenie zasiedzenia złożonego przez J.M.1 i J.M.2, w sytuacji gdy: 1) wniosek o zasiedzenie złożony w niniejszej sprawie 27 lipca 2018 r., nie jest objęty powagą rzeczy osądzonej w zakresie, w jakim dotyczył okresu po zakończeniu postępowania w sprawie I Ns 1009/15/K, co najmniej od chwili wydania postanowienia przez Sąd Rejonowy dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie

z 27 kwietnia 2017 r., I Ns 1009/15/K; 2) w sprawie I Ns 1009/15/K wobec braku przeprowadzenia postępowania dowodowego oraz wobec nierozpoznania istoty sprawy nie było możliwe ustalenie granic powagi rzeczy osądzonej, a w konsekwencji nie było możliwości weryfikacji, czy kolejny wniosek objęty jest powagą rzeczy osądzonej; 3) odrzucenie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości złożonego przez J.M.1 nie zostało poprzedzone ustaleniem przez Sąd, jaka była podstawa sporu w sprawie I Ns 1009/15/K; 4) w sprawie doszło do błędnego utożsamienia przez Sąd pierwszej instancji oraz Sąd drugiej instancji podstawy faktycznej żądania wniosku z podstawą sporu, na którą składają się twierdzenia wnioskodawcy oraz twierdzenia i zarzuty uczestników, co skutkowało błędnym uznaniem przez Sąd, że w sprawie występuje powaga rzeczy osądzonej (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.); 5) odrzucenie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości złożonego przez uczestnika J.M.2 było przedwczesne, ponieważ w sprawie nie zbadano nawet, czy J.M.2 przysługuje legitymacja do wystąpienia z wnioskiem o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości, co skutkuje pozbawieniem uczestnika prawa do sądu;

2. art. 397 § 3 w zw. z art. 385 w zw. z 13 § 2 w zw. z art. 523 k.p.c. przez oddalenie zażalenia, w sytuacji gdy Sąd pierwszej instancji mylnie przyjął, że wnioskodawczyni ani uczestnik nie powołali żadnych nowych twierdzeń, w związku z czym nie może być mowy o okolicznościach faktycznych powstałych po uprawomocnieniu się postanowienia Sądu Rejonowego dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie z 27 kwietnia 2017 r., I Ns 1009/15/K, w sytuacji gdy podstawą oddalenia wniosku w sprawie I Ns 1009/15/K był w świetle ustnych motywów rozstrzygnięcia brak interesu prawnego wnioskodawczyni (J.M.1) oraz niejednoznacznie sformułowane żądanie wniosku;

III art. 397 § 3 w zw. z art. 385, art. 327¹ § 1 w zw. z art. 361 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez oddalenie zażalenia, w sytuacji gdy Sąd pierwszej instancji nie ustalił w sposób prawidłowy podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a także zaniechał wskazania dowodów, na podstawie których ustalił, że Sąd Rejonowy dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie w sprawie I Ns 1009/15/K badał, czy posiadanie ma charakter

samoistny, czy zależny, jest posiadaniem w dobrej, czy w złej wierze oraz ocenił skutki w zakresie możliwości zasiedzenia, co uniemożliwia przeprowadzenie kontroli instancyjnej prawidłowości postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga podlegała uwzględnieniu, gdyż jej zarzuty okazały się uzasadnione.

Podstawowy problem prawny w sprawie sprowadzał się do analizy zakresu powagi rzeczy osądzonej, którą sądy powszechne przypisały postanowieniu z 27 kwietnia 2017 r. W jego punkcie 1 Sąd Rejonowy umorzył postępowanie w zakresie żądania stwierdzenia zasiedzenia na rzecz wnioskodawczyni a w punkcie 2 oddalił wniosek w pozostałym zakresie.

Artykuł 366 k.p.c. stanowi, że wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. Powaga rzeczy osądzonej oznacza więc rozstrzygnięcie, zawarte w prawomocnym orzeczeniu rozstrzygającym sprawę co do istoty. Z powagi rzeczy osądzonej nie korzystają prawomocne postanowienia kończące postępowanie w sprawie, np. o umorzeniu postępowania (postanowienie SN z 14 czerwca 2012 r., I CSK 550/11; zob. też np. postanowienie SN z 18 sierpnia 1967 r., II CZ 68/67). Zatem prawomocnością nie jest objęte zawarte w punkcie 1 postanowienia z 27 kwietnia 2017 r. umorzenie postępowania, odrzucenie więc ponownego wniosku w tym zakresie było błędne.

Powaga rzeczy osądzonej dotyczyć może tylko punktu 2 omawianego postanowienia. Ma ona jednak swoje granice podmiotowe, określone przez uczestników i granice przedmiotowe - określone przez przedmiot rozstrzygnięcia zindywidualizowany podstawą faktyczną. Granice przedmiotowe powagi rzeczy osądzonej określa przedmiot rozstrzygnięcia sądu i podstawa faktyczna rozstrzygnięcia, które mogą różnić się od samego żądania powództwa i jego podstawy faktycznej; z uwagi na brak uzasadnienia do postanowienia z 17 kwietnia 2017 r. ustalenie granic powagi rzeczy osądzonej jest utrudnione.

W takiej sytuacji ustalenie zakresu powagi rzeczy osądzonej na gruncie art 199 § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga analizy podstawy przytoczonej przez wnioskodawczynię we wniosku złożonym w pierwotnej sprawie oraz porównania z wnioskiem złożonym w sprawie niniejszej, konieczna będzie również analiza pism procesowych, które będą miały pomocnicze znaczenie dla ustalenia granic powagi rzeczy osądzonej. O powadze rzeczy osądzonej decyduje bowiem także tożsamość podstawy sporu. Podstawa sporu to zespół okoliczności faktycznych, które charakteryzują stosunek prawny w postępowaniu między zainteresowanymi i z których wywodzone jest żądanie. W zakres więc pojęcia podstawy sporu wchodzi tylko te fakty, które według hipotezy normy prawnej uzasadniają zastosowanie jej dyspozycji. Do uznania, że sprawa została prawomocnie osądzona, nie wystarcza więc samo stwierdzenie, że w obydwu sprawach chodzi o to samo roszczenie i że identyczne są podmioty obydwu postępowań; mimo bowiem identyczności zainteresowanych i dochodzonego roszczenia stan rzeczy osądzonej nie występuje, jeżeli uległy zmianie okoliczności sprawy.

W sprawie nie zbadano zakresu powagi rzeczy osądzonej z punktu 2 postanowienia i zupełnie pominięto fakt, że w punkcie 1 tego postanowienia umorzono postępowanie w sprawie, więc nie można było w tym zakresie powoływać się na powagę rzeczy osądzonej. Sąd powinien zbadać czy, a jeżeli tak, to w jakim zakresie, wniosek z 27 lipca 2018 r. jest tożsamy z uprzednio złożonym wnioskiem z 13 maja 2015 r.

Podsumowując, zasadne były zarzuty skargi, że wobec braku uzasadnienia w sprawie I Ns 1009/15/K błędne było przyjęcie a priori, że wniosek o zasiedzenie złożony w niniejszej sprawie 27 lipca 2018 roku, jest objęty powagą rzeczy osądzonej. Zupełnie pominięto również zbadanie czy, a jeśli tak, to w jakim zakresie wniosek ten dotyczył okresu po zakończeniu postępowania w sprawie o sygn. akt: I Ns 1009/15/K, czyli co najmniej od chwili wydania postanowienia z 27 kwietnia 2017 roku, w sprawie I Ns 1009/15/K. Rację ma skarżący, że odrzucenie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości złożonego przez J.M.1 nie zostało poprzedzone ustaleniem przez Sąd, jaka była podstawa sporu w sprawie o sygn. akt: I Ns 1009/15/K.

Przedwczesne było również odrzucenie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości złożonego przez J.M.2, gdyż w sprawie nie zbadano zakresu powagi rzeczy osądzonej wobec tego uczestnika.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, mając za podstawę art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Marcin Łochowski

Maciej Kowalski

(P.H.)

[f.n]